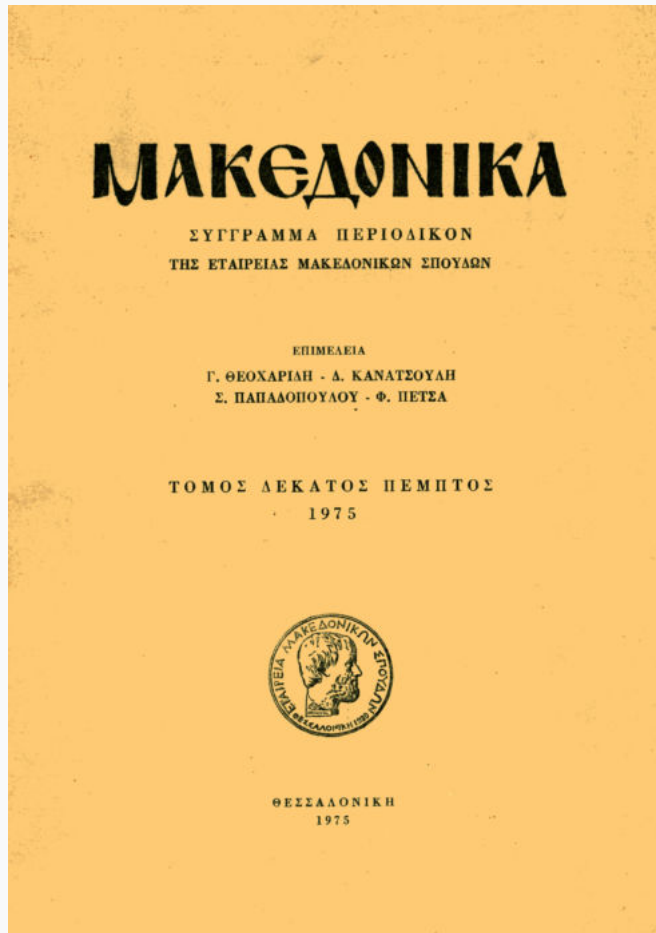

Μακεδονικά

Τόμ. 15, Αρ. 1 (1975)

Αθανασίου Ε. Καραθανάση, Η Φλαγγίνειος Σχολή της Βενετίας

Αθ. Αγγελόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.619](https://doi.org/10.12681/makedonika.619)

Copyright © 2014, Αθ. Αγγελόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αγγελόπουλος Α. (1975). Αθανασίου Ε. Καραθανάση, Η Φλαγγίνειος Σχολή της Βενετίας. *Μακεδονικά*, 15(1), 399–401. <https://doi.org/10.12681/makedonika.619>

περί προαγωγῆς αὐτοῦ εἰς καζάν, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ περιλαμβάνετο καὶ τμήμα τοῦ ὁμόρου καίμακαμλίου Κιλκίς· εἰς τὴν ἰδίαν πρότασιν ἐγίνετο λόγος καὶ περί συστάσεως τοῦ καζὰ Κατερίνης¹. Δηλαδὴ μετὰ τὸ 1882 καὶ οὐχὶ μετὰ τὸ 1892 προήχθησαν εἰς ἔδρας καζὰ ἡ Γευγελή καὶ ἡ Κατερίνη.

Ἄρκετὰ τοπωνύμια καὶ κύρια ὀνόματα δὲν ἀποδίδονται ὀρθῶς. Οὕτω, π.χ. ἡ Γκουμέντσα (σελ. 10, 57) εἶναι ἡ σημερινὴ Γουμένισσα, ἡ Δρυάνιστα (σελ. 13) εἶναι ὁ σημερινὸς Μοσχόποταμος εἰς τὸν νομὸν Πιερίας, ὁ Δημήτριος Μακεντόνσκυ (σελ. 55, σημ. 1) εἶναι ὁ Δημήτριος Μακεδὼν καὶ ὁ Γαβριήλ Λεσνόβσκυ εἶναι ὁ Γαβριήλ Λεσνόβου (σελ. 34, σημ. 1).

Ὡσαύτως, γίνεται χρῆσις ἀνακριβῶν ὄρων ἱστορικῶς, γλωσσικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς. Οὕτω, π.χ. ἀναφέρονται οἱ ὅροι «σλαβομακεδονική», «σλαβομακεδόνες» (σελ. 34). Πρόκειται περί τοῦ βουλγαρικοῦ ἰδιώματος ἐν Μακεδονίᾳ. Οἱ ἀναφερόμενοι ἀνωτέρω ὅροι χρησιμοποιοῦνται ἐσφαλμένως παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς γλωσσικῆς προπαγάνδας τῶν Σκοπίων, ἡ ὁποία πλαστογραφεῖ ἀπὸ τοῦ 1945 κ.έ. τὸ ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικό ἰδιώμα ὡς δῆθεν «μακεδονικὴν» ἢ «σλαβομακεδονικὴν» γλῶσσον, ἡ ὁποία ὁμως κατὰ τὴν ὑπ' ὧν περιόδον (μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος) ἦτο ἄγνωστος, ὅπως χαλκεύεται σήμερον εἰς τὴν νότιον Γιουγκοσλαβίαν.

Οἱ ὅροι «ἐκβουλγάρισις» (σελ. 37, σημ. 1), ἀλληλοδιδάκτης (σελ. 38), «βουλγαροποίησης» (σελ. 44, σημ. 3) δὲν εἶναι ἀκριβεῖς, διότι ὁμιλοῦμεν πάντοτε περί ἐκβουλγαρισμοῦ, ἐξελληνισμοῦ κ.ο.κ., ὡς ἐπίσης καὶ περί ἀλληλοδιδασκαλείων καὶ ἀλληλοδιδασκάλων.

Τέλος, δὲν εὐσταθοῦν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὅροι «ὁ Ἀγαθάγγελος Βοδενῶν» (σελ. 10) καὶ «τιτουλάρις ἐπισκοπὸς Καμπανίας» (σελ. 128, σημ. 1). Κάνομεν πάντοτε χρῆσιν τοῦ ὄρου «ὁ Βοδενῶν Ἀγαθάγγελος», «ὁ Θεσσαλονίκης Παντελεήμων», «ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος» κ.ο.κ., προηγεῖται δηλαδὴ ὁ θρόνος καὶ ἀκολουθεῖ τὸ ὄνομα τοῦ ἐκάστοτε ἐπισκόπου. Ὁ ἐπίσκοπος Καμπανίας δὲν ἦτο «τιτουλάριος» ἐπίσκοπος «πάλαι ποτὲ διαλαμψάσων», ἀλλὰ συγκεκριμένης ἐπαρχίας κατὰ τὴν ὑπ' ὧν περίοδον με ποιμνιον ὑπὸ τὸν Θεσσαλονίκης συγκρ. τοῦ 1931, ὁπότε κατηργήθη, τμήματος αὐτῆς ἐντεῖθεν τοῦ ποταμοῦ Λουδίου ὑπαχθέντος εἰς τὴν μητρόπολιν Βεροίας, τοῦ δὲ ἐτέρου πέραν τοῦ Λουδίου εἰς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης².

Αἱ ἀνωτέρω γενικαὶ καὶ εἰδικαὶ παρατηρήσεις, χωρὶς νὰ μειώνουν τὴν σημασίαν καὶ τὴν συμβολὴν τῆς ἐργασίας ταύτης, ἡ ὁποία γενικῶς εἶναι ἀξιέπαινος καὶ συντελεστικὴ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ σπουδαίου κεφαλαίου τῶν ἑξένων προπαγανδῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ἐγένοντο ἀπὸ ἀγαθὴν πρόθεσιν ἐξυπηρετήσεως τῆς ἀληθείας καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐξυπηρετοῦν καὶ συμπληρώνουν τὴν ὑπὸ κρίσιν ἐργασίαν.

Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου

ΑΘ. ΛΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

¹ Ἀ θ α ν α σ ῖ ο υ Ε. Κ α ρ α θ α ν ᾶ σ η, Ἡ Φλαγγίνειος Σχολὴ τῆς Βενετίας, Θεσσαλονίκη 1975, σελ. 386.

² Ἡ ἱδρυσις, ὀργάνωσις, λειτουργία, ἐξέλιξις καὶ σημασία τῆς Φλαγγίνειος Σχολῆς ὡς καὶ οἱ σημαντικώτεροι ἀπόφοιτοι αὐτῆς συνθέτουν τὴν διατριβὴν τοῦ κ. Ἀθ. Καρυθινάση. Ὁ Κερκυραῖος Θωμᾶς Φλαγγίνης (1579-1648) ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος Ἑλλήν κεφα-

1. Ἀ θ. Ἀ γ γ ε λ ο π ο ὕ λ ο υ, Αἱ ἑξέναι προπαγάνδαι εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πολυνῆς κατὰ τὴν περίοδον 1870-1912, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 103, ὑποσ. 1.

2. Αὐτόθι, σ. 14, ὑποσ. 1.

λαιοῦχος κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα» τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέθετε τὴν μεγαλύτεραν περιουσίαν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τῆς Διασπορᾶς (σ. 35 καὶ 42). Εἰς τὸ μεσουράνημα ἀκριβῶς τοῦ Φλαγγίνη (ἄρχες καὶ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος) ἡ ἐπιρροή τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν μὲ τὴν δρᾶσιν τῶν Ἰησοῦιτῶν εἶχε λάβει ἐπικίνδυνον τροπὴν (σ. 44-51). Αἱ ἀνησυχίαι τοῦ Θωμᾶ Φλαγγίνη ἐξεδηλώθησαν συγκεκριμένως δι' ὑπομνήματος πρὸς τὰς Βενετικὰς ἀρχὰς καὶ τελικῶς διὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ (σ. 51-57).

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ συγγραφεὺς, ἀφοῦ δίδει σαφὴ εἰκόνα περὶ τῆς πρώτης ὁργανώσεως τοῦ Φλαγγινιανοῦ καὶ τῶν συναφῶν πρὸς αὐτὴν προβλημάτων (σ. 65-89), κάμνει ἰδιαίτερον λόγον διὰ τοὺς διδασκάλους (σ. 90-137), τοὺς ἐπόπτας (σ. 137-153), τοὺς οἰκονόμους (σ. 153-154), τοὺς μαθητὰς (σ. 154-183), τὰ μαθήματα καὶ τὴν παιδαγωγικὴν μέθοδον (σ. 184-216) καὶ τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν εἰς τὸ Φλαγγινιανὸν (σ. 216-220).

Τὸ μέρος Β' ἀναφέρεται ἐιδικότερον εἰς τὴν ἀκμὴν καὶ παρακμὴν (σ. 225-228), τὴν ἀκτινοβολίαν (σ. 228-240) καὶ τὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα τῶν σχολείων διὰ νὰ χωρήσῃ τελικῶς ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ μέρος Γ' εἰς τὸ λίαν ἐπιτόμον καὶ λεπτομερικῶν κεφάλαιον τῶν ἀποφοιτῶν αὐτῆς (σ. 240-307). Ἀνακεφαλαιῶν ὁ συγγραφεὺς τὰς παρατηρήσεις του ὡς πρὸς τὴν ἀκτινοβολίαν καὶ τὴν σημασίαν τοῦ σχολείου αὐτοῦ λέγει ἐπὶ λέξει: «στὸ Φλαγγινιανὸν σπούδασαν νέοι σχεδὸν ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα: ἀπὸ τὴν Κύπρο, τὰ Ἐφτάνησα, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴ Μικρασίαν, τὴν Ἡπειρὸν, τὴν Δαλματίαν. Ἡ ἀκτινοβολία καὶ ἡ φήμη λοιπὸν τοῦ σχολείου ἦταν σχεδὸν πανελληνία» (σ. 234) καὶ «ἐκεῖνο πού ἔχει βασικὴ σημασίαν γιὰ τὸ νέο Ἑλληνισμὸ εἶναι ἡ ἰδρυσὶς σχολείων στὸν ἑλληνικὸν ὄχρον, τὸν τουρκοκρατούμενον μάλιστα, ἀπὸ Ἑλλήνες τοῦ κύκλου τῆς Βενετίας, πρὸς μισοῦμενον τὸ παράδειγμα τῶν Φλαγγίνη διέθεσαν περὶ ἅλα ποσὰ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ» (σ. 238). Συνοψίζων τὰς περὶ τῆς ἐργασίας ταύτης κρίσεις, ἀξίζει ἀκόμη μιὰ φορὰ νὰ ἐπισημανθῇ ἐδῶ ὅτι, στηριγμένος ὁ συγγραφεὺς εἰς ἄγνωστον καὶ ἀνέκδοτον ἀρχεαῖον ὕλκον, προσφέρει μίαν πολὺν καλὴν εἰκόνα τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ σχολείου τοῦ ἀποδύμου Ἑλληνισμοῦ καὶ συμβάλλει θετικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς παιδείας ἀπὸ τὴν σκοπιὰν τῆς ἑλληνικῆς διασπορᾶς (βλ. λεπτομερέστερον, Κ. Θ. Δημαρᾶ, «Τὸ Βῆμα» 7-5-76).

Θὰ ἐπιμείνῃ κυρίως εἰς ἓνα ἄλλο σοβαρὸν κεφάλαιον τῆς Φλαγγινείου Σχολῆς, τὴν συμβολὴν τῆς εἰς τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τῆς θελήσεως τοῦ διαθέτου. Ἡ θέλησις τοῦ Φλαγγίνη, ὅπως φαίνεται εἰς τὸ σχετικὸν Ὑπόμνημα καὶ τὴν Διαθήκην του, ἦτο ἡ σοβαρὰ λήψιν μακροπροθέσμων μέτρων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς παπικῆς προπαγάνδας, ὅπως αὕτη ἐξεδηλώθη μὲ τὴν καταλυτικὴν διείσδυσιν τῶν Ἰησοῦιτῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας, τῆς διασπορᾶς καὶ τῆς ὑποδοῦλου. Δηλαδή ὁ Φλαγγίνης, μεταξὺ ἄλλων, ἐπεθύμει τὴν ἰδρυσιν Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐγαλοῦχε καὶ θὰ προστόμιζεν ἱκανοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου καὶ λαμπροὺς ὑποστηρικτὰς τοῦ ὑπὸ διὰβροσιν Ἑλληνικοῦ Γένους ἀπὸ μέρους τῶν ἐπικινδύνων Ἰησοῦιτων.

Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ὑπὸ τῆς παρουσίας διατριβῆς λεπτομερὲς παρουσιάσεις τῆς ἐκπαιδευτικῆς καὶ φιλολογικῆς δραστηριότητος τῆς Φλαγγινείου Σχολῆς λαμβάνει ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω πλαισίων τὴν πραγματικὴν τῆς διάστασιν ἡ φιλογολικὴ παιδεία τῆς Φλαγγινείου ἔχει τὴν θέσιν μέσου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τῆς σχολῆς αὐτῆς. Εἰς τὰ ἀνωτέρω πλαίσια ἐκινήθη ὁλος ὁ βίος τῆς σχολῆς αὐτῆς, διότι ἡ ὁργανώσις τῆς, ὁ ἐσωτερικὸς κανονισμὸς μαθητῶν καὶ καθηγητῶν, ἡ ἀυστηρὰ θρησκευτικὴ ζωὴ ὅλου τοῦ προσωπικοῦ τῆς σχολῆς, ἡ ἐπιστράτευσις καὶ σχολαστικὴ ἐκλογὴ ἐιδικῶν στελεχῶν, δυναμένων νὰ γνωρίζουν τὰς μεθόδους καὶ ἐνεργείας τῶν ὑπούλων καὶ λίαν εὐπαιδευτῶν Ἰησοῦιτῶν εἰς τὴν Βενετίαν, τὴν Δαλματίαν, τὰ Ἐπτάνησα, τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ τὸν λοιπὸν ὑπόδουλον Ἑλληνισμόν, ὅλα αὐτὰ δεικνύον τὸν χαρακτῆρα, τὴν ἀποστολὴν καὶ ἀποτέραν σημασίαν τῆς Σχολῆς, συμφώνως πάντοτε πρὸς τὴν βούλησιν τοῦ διαθέτου.

Ἐδῶ ἀκριβῶς διαπιστώνω τὸ κενὸν τῆς διατριβῆς αὐτῆς, ἡ ὁποία πρέπει νὰ συμπλη-

ρωθή εις τὸ κεφάλαιον τῆς οὐσιαστικῆς συμβολῆς τῆς εις τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς παπικῆς προπαγάνδας. Ἀσφαλῶς, σχετικὸν ὕλικόν θά ὑπάρχῃ εις τὰ ἀρχεῖα τῆς Congregationis de Propaganda Fidei τοῦ Βατικανοῦ. Ὅπωςδὴποτε, εἰς τὸ περιθώριον τῆς ὅλης φιλολογικῆς αὐτῆς ἐργασίας γίνονται γενικότεραι νύξεις περὶ τῆς προσφορᾶς τῆς Σχολῆς εἰς τὴν σελίδα αὐτὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς ἐλληνικῆς διασπορᾶς, ὅπως ἀντιθέτως καὶ περὶ τῶν ἀδυναμιῶν τῆς πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν ὑπάρξεώς της (βλ. σχετικῶς εἰς σ. 66-67, 90-91, 136, 196-200, 216-220, 240-246, 249, 317).

Βεβαίως, τοῦτο τὸ κενὸν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον μειώνει τὴν ἕξιαν τοῦ βιβλίου, ἀπλῶς ἀποκαλύπτει τὴν μονόπλευρον, τὴν αὐστηρῶς φιλολογικὴν, θεώρησιν τῆς Φλαγγινεῖου καὶ δίδει τὴν ἀφορμὴν εἰς τὸν ἴδιον τὸν συγγραφεὰ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ καὶ τὴν ἄλλην ὄψιν τῆς Φλαγγινεῖου, αὐτὴν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Φλαγγίνης διέθεσε τὴν τεραστίαν περιουσίαν του, ὥστε ἡ σχολὴ τῶν ὀνείρων του νὰ καταστῇ προπύργιον καὶ πνευματικὸς φάρος τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδοξίας τῆς Διασπορᾶς, ὅπως καὶ πράγματι ὑπῆρξεν ἡ Φλαγγίνιος. Πάντως, ἡ φιλολογικὴ καὶ ἡ ἐν γένει προσφορὰ τῆς Φλαγγινεῖου εἰς τὴν νεοελληνικὴν ἐκπαίδευσιν, ὅπως τόσον ὥραϊα ἀναπτύσσεται εἰς τὴν διατριβὴν, ἀποτελεῖ ἀντιπροσωπευτικὴν ἐκφρασίν τῆς συμβολῆς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ νεωτέρου ἐλληνισμοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας τόσον μεταξύ τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων ὅσον καὶ μεταξύ τῶν Ἑλλήνων τῆς Διασπορᾶς.

Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου

ΑΘ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ε. Γκούμα, Λιβάδι, Γεωγραφία Ἱστορικῆς Λαογραφικῆς Ἐπισκόπησης, Λιβάδι 1973, σελ. 220 καὶ Ἰω. Συνεφάκη, Λιβάδι, ἡ πατρίδα τοῦ Γεωργάκη Ὀλυμπίου, Κατερίνη 1973, σελ. 136.

Ὁ Κολινδρός, τὸ Λιτόχωρο, τὸ Λιβάδι καὶ ὁ Κοκκινόπλός συνιστοῦν ἐπὶ αἰῶνας τὰ βασικὰ κέντρα τῆς ἐλληνοφάνου καὶ βλαχοφάνου ρωμηοσύνης εἰς τὰς ὁρσειεῖρας Ὀλύμπου-Πιερίων. Ἡ ἐθνικὴ, ἡ ἐκκλησιαστικὴ, ἡ ἐκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικοοικονομικὴ δραστηριότης τῶν κέντρων τούτων, ἰδίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ὁθωμανικοῦ ζυγοῦ, ἀποτελοῦν εἰσέτι παρθένον γενικὸς ἔδαφος διὰ τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν.

Ἡ διαπίστωσις αὕτη προκαλεῖ δικαιολογημένην συγκίνησιν, κάθε φορὰ ποὺ βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος μελέται καὶ ἄρθρα, τὰ ὅποια ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐρχονται νὰ διαφωτίσουν πυγχὰς τοῦ παρελθόντος τῆς καρδίας αὐτῆς τῆς ἐλληνικῆς γῆς. Αἱ ὑπὸ παρουσίᾳσιν μελέται ἀναμφιβόλως ἐκφράζουν θετικὴν συμβολὴν εἰς τὴν περαιτέρω ἐνθάρρυνσιν δι' οὐσιαστικὰς ἐρεῖνας περὶ τοῦ παρελθόντος τῆς κοιτίδος αὐτῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ Ὀλύμπου-Πιερίων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ προσφάτου παρελθόντος.

Τὰ ἔργα τῶν κ.κ. Γκούμα-Συνεφάκη δὲν ἐπιδιοκύνουν εἰδικούς ἐπιστημονικοὺς στόχους, ἀποβλέπουν κυρίως, ὅπως γράφει ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν, «στὴν συγκέντρωσιν καὶ τὴν καταγραφή τῶν ἱστορικῶν στοιχείων, ποὺ ἦταν διάσπαρτα σὲ διάφορα βιβλία, περιοδικὰ, τίς ἐνθυμίσεις καὶ παραδόσεις, κάθε εὑρημα, τὸ ὁποῖο θά φώτιζε τὴν ἱστορίαν τοῦ Λιβადίου, τὴν πνευματικὴν καὶ θρησκευτικὴν ζωὴν του, κάθε τι, ποὺ συνδέεται μὲ τὸ λαϊκὸ πολιτισμὸν του νὰ βρεθῇ συγκεντρωμένον καὶ διασωθῇ μὲ τὴν εὐχὴ σύντομα νὰ συμπεληρωθῇ ἀπὸ ἄλλο ἐρευρητὴ» (σ. 5, τοῦ κ. Γκούμα). Οὕτω, ἄγνωστον μέχρι πρό τινας ὕλικόν, ἐγκατεστημένον εἰς τὸ Λιβάδι καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ, εὐρίσκεται πλέον ἀποτεθησαυρισμένον εἰς τὰ οὐο ἀλληλοσυμπληρούμενα αὐτὰ ἔργα, τὰ ὅποια εἰς τὸ ἐξῆς θά ἐπέχουν θέσιν ἐμμέσων πηγῶν διὰ τὴν ἔρευναν τοῦ παρελθόντος τοῦ Λιβადίου καὶ τῆς περιοχῆς Ὀλύμπου.

Οἱ ἐν λόγῳ συγγραφεῖς ἀναφέρονται κατὰ σειρὰν εἰς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν, τὴν οἰ-